

Spoštovane Mariborčanke in Mariborčani!

Kot verjetno marsikdo od vas ve, na Festivalu Lent še nisem imel nagovora, tega enostavno nisem želel, ker gre za skupno delo velikega števila entuziastov, in mi se takšno izpostavljanje enostavno ne zdi primerno.

Danes to svojo obljubo kršim. Časti, ki mi je bila ponujena, da spregovorim ob 80 obletnici našega eminentnega zbora Slava Klavara, ki sovpada z 80 obletnico zmage svobodnega sveta nad fašizmom, enostavno nisem mogel ne sprejeti.

Izhajam iz družine, ki ji je antifašizem vgrajen v gensko osnovo. Moj praded Martin Čretnik, upravitelj Narodnega doma v Trstu, se je preko strehe rešil iz gorečega simbola slovenstva ter z družino pribežal v Maribor. Njegova hči, moja nona Mimi Grgurevič je v svojem domu skrivala narodnega heroja Miloša Zidanška, pri njej je imel javko in zatočišče, moj deda Nikola Grgurevič je izdeloval obutev za Pohorski bataljon, kar je vse v svoji knjigi Kljub vsemu odpor lepo popisala Milica Ostrovska. Moja tašča Ljuba Kajnc je bila Skojevka, dva krat obsojena na smrt, tast Franček Kajnc partizan.

Praznujemo 80-letnico zmage nad fašizmom, ko je bilo jasno, da lahko 26 milijonov mrtvih in stotine milijonov trpečih v 2. svetovni vojni odtehta le nekaj resnično dobrega in lepega za človeštvo. Svoboda je bila beseda, ki je vsem pomenila srečo, upanje in zavezo. Je tudi mera, s katero presojamo desetletja od trenutka, ko se je zdelo, da je zlo vojne premagano. Dolgo je tako kazalo, tudi v naši brezskrbni mladosti, mladosti moje generacije.

Upor proti totalitarni oblasti, ki je Slovincem namenila izbris, je bil skrajno tveganje ter se je napajal iz globin človečnosti in narodove kulture. Boj za svobodo je bil boj za obstanek slovenstva, za njegovo enakopravnost, za samostojno odločanje o prihodnosti. »Samo milijon nas je«, je zapel Kajuh, vendar neustrašnih in nezlomljivih, zato z ramo ob rami z zmagovitimi antifašisti sveta.

Pesem je potrebna kot kruh, ljudska, ponarodela, budniška, puntarska, delavska, revolucionarna, protifašistična: 270 pevskih zborov – moških, ženskih, mladinskih – je delovalo v slovenski narodnoosvobodilni borbi. Koroška pisateljica Maja Haderlap v Angelu pozabe povzema besede svojega očeta partizana: »...če te je strah, moraš peti partizanske pesmi.... Prav, bom pa pel sam. In oče zapoje, poje na ves glas, kolikor zmore, bojevite partizanske pesmi..«

Partizanska pesem je del evropske antifašistične tradicije in v Sloveniji jo štejemo v svojo nesnovno kulturno dediščino. Nocoj nam bodo trije zbori, ki so zapisani kot njeni skrbniki, peli pesmi o boju za svobodo, »brez katerega nas čakata sužnost, trpljenje in izbire druge ni«, kot je zapel mariborski kulturnik Milan Apih v pesmi, ki se bo oglasila prva.

Prisluhnite pesmi o svobodi na dan, ko je z operacijo Barbarossa nacistična Nemčija pred 84. leti ob pomoči sil osi pričela napad na Sovjetsko zvezo, z vodenjem, kako se je to končalo, vzemite jo za svojo z razlogom, ki ga je zapisal antifašist Drago Mislej Mef:

Svoboda je ptica,
je večna resnica,
daleč leti.
Svoboda je v zraku,
na vsakem koraku,
v meni živi.
Svoboda je moja,
svoboda je tvoja,
vsak jo ima.
Svoboda je človek,
ki svobode ne da!

Zapojmo torej skupaj z zbori! Želim vam lep, svoboden večer!

Vladimir Rukavina: Nagovor na koncertu »Pesem o svobodi« 22. junija 2025 na Festivalu Lent 2025 v Mariboru na Trgu Leona Štuklja

